

STATUTARNE NAREDBE ZA OTOK PAG 1372.

U arhivskoj zbirci obitelji Garagnin-Fanfogna, koja je danas pohranjena u Muzeju grada Trogira, nalazi se isprava napisana na pergameni vrlo velikog formata (1400x410 mm). Izdana je 23. prosinca 1395. Sastavio ju je poznati tadašnji zadarski notar Artikucije (Articutius olim Dominici de Riugnano Aquilegensis diocesis, imperiali auctoritate notarius et iudex ordinarius et nunc iuratus notarius communis ladre) na zahtjev zadarskog kaptola kao njegov pisar. Isprava je u gornjem dijelu oštećena i manjkava. Čini se da je prva od šest janjećih kožica koje Artikucije spominje u gornjem dijelu teksta stradala tijekom vremena. Zadarski kaptol je tu ispravu izdao kao mjesto javne vjere na zahtjev zadarske općine. Isprava sadržava transumpt statutarne naredbe za otok Pag od 5. XII 1372. kao i potvrdu od 4. III 1374, koju je izdao kralj Ludovik I.

Povijesne okolnosti koje su se zbivale oko otoka Paga uglavnom su poznate. Neprekidno traje borba otočana protiv nasilničke uprave grada Zadra već od 12. stoljeća. Kralj Ludovik I daje nakon mira s Venecijom otoku tu željenu autonomiju, no 1372. godine rješava Ivan de Surdis, biskup Vaca u Mađarskoj, kao generalni kraljev vikar u Dalmaciji i Hrvatskoj, taj spor u korist grada Zadra. Prema dokumentu od 5. XII. 1372. može se zaključiti da je otok Pag pao potpuno pod vlast Zadra i da su mu nametnuti mnogo teži uvjeti nego ih je imao u prijašnjim vremenima¹.

Na temelju kraljeve odluke Zadar je imenovao predstavnika jednog od najuglednijih patricijskih rodova za vikara ili upravljača Paga (*Grisogonus — Cressius de Varicassis*). Zamjenik i rođak vaskog biskupa Galeaç de Surdis objavio je novu upravu 5. prosinca 1372. na Malom trgu u gradu Pagu. Pri tom je dao u vezi s tim da

¹ Preglednu povijest otoka Paga napisao je M. Suić: Pag uz 150 obljetnicu osnutka novog Paga, Pag 1953. Glavne podatke o srednjovjekovnoj povijesti daje Marko Lovro Ruić u svojim rukopisnim djelima koje Suić citira.

se čita isprava biskupova. Žiteljstvo Paga je, bez sumnje, bilo većim dijelom hrvatsko, jer se taj dekret prevodi na »slavenski jezik« (ideoma slavicum). Prevodilac je Paulus Marini de Paulo, po svoj prilici istovjetan s poznatim kroničarom.

Na »slavenski« jezik prevode se i statutarne odredbe koje se nazivaju »consuetudines et usantie«. Pri tom se u ispravi naglašava da su od starih pravnih običaja ukinuti oni koji su sablažnjivi. Sasvim je sigurno da su to oni sablažnjivi (scandalosi) običaji koji su štiti-tili samostalnost, gospodarsku i političku, otoka Paga. Pažani su bili prisiljeni da preko svojega predstavnika Belote Longa pristanu na gubitak svoje, makar i djelomične, autonomije. Ne budu li poštivali novo stanje, zaprijetili su im vrlo strogim novčanim kaznama². Ostale okrutnosti Zadrana bile su im odavna poznate.

Same statutarne naredbe, koje bismo mogli nazvati nekim oktroiranim ustavom, nisu u ispravi navedene, no sada ih možemo, iako nepotpuno, objaviti na osnovi nađene pergamene iz arhiva Garagnin-Fanfogna. U zadranskoj ispravi od 5. XII. 1372. spominje se da su te statutarne odredbe izdane u tri primjerka, od kojih jedan treba čuvati u kraljevskom arhivu, drugi kod Zadrana, a treći u Pagu. Moglo bi se pretpostaviti da je onaj drugi primjerak svršio kod porodice Fanfogna, od koje je jedan član prisustvovao kao svjedok pri proklamiranju tog akta. Za porodicu Fanfogna poznato je da je posjedovala mnogo pravnih dokumenata i statuta dalmatinskih gradova. Tu pretpostavku potvrđuje i činjenica da se i transumpt iz god. 1395. našao u arhivu te porodice³.

Akt koji se objavljuje izdao je, po svoj prilici, zadranski kaptol, kao i gorespomenutu ispravu, i to istoga dana.

No prethodno je sve to već bilo odlučeno 23. listopada iste godine u Zadru. Da su te odluke bile za Zadar vrlo važne, vidi se po svjedocima, među kojima su, uz biskupe i neke zadranske plemiće, vrlo značajni Simeon de Oria, kraljevski admiral (Doria iz Đenove), a i Gregorius de Volda de Berberio, iudex Croatorum⁴.

Od godine 1376. do smrti kralja Ludovika 1382. uživaju Pažani opet autonomiju. Kralj je naime njihove molbe i žalbe protiv Zadrana uvažio, no to je bilo sve prekinuto njegovom smrću. Zadrani se Pažanima osvećuju na najokrutniji način, a Pažani nastoje kod

² Dokument o ustoličenju Grisogona, sina Rajnerija de Varicassis, na temelju privilegija kralja Ludovika izdan je 5. prosinca 1372. i prvi put objavljen u Miscellanea I, izd. Državni arhiv u Zadru. Izdavači datiraju doduše taj dokument sa »Zadar, prosinca 1373«, ali mislim da treba prihvatiti nadnevak, koji se spominje u samom dokumentu. Naime 11. indikcija u mjesecu prosincu ipak upućuje na godinu 1372, budući da se u Zadru u to doba, kako znamo iz ostalih dokumenata, rabila tzv. indictio Bedana, koja počinje s 24. rujnom.

³ Pri proklamiranju toga dokumenta o donašanju novog stanja u Pagu sudjelovao je kao svjedok »ser Maçullus condam Nicolay de Fanfogna«. Miscellanea I, str. 13.

⁴ Miscellanea I, str. 13.

kralja Sigismunda izvojevati svoje pravo. Čini se da je Sigismund početkom devedesetih godina shvatio opravdane žalbe Pažana. Stoga je razumljivo da su Zadranj 1395. dali preko svog kaptola i njihova notara Artukaciju ovjeroviti i prepisati onaj tobožnji statut iz 1372, kao i potvrditi kralja Ludovika iz 1374. godine. Sabor u Ninu 1396. godine ipak je nakon dugog raspravljanja riješio to pitanje u korist Paga.

Treba naglasiti da su isprava od 5. XII. 1372. kao i akt istoga datuma koji donosi pravne norme dvije samostalne listine, ali da su u direktnoj vezi. Jedna pergamena nam prikazuje politički položaj, a druga ističe pravno-gospodarske posljedice.

Mislim da se taj drugi dokumenat ne bi smio nazvati statutom, iako se nekoliko puta spominje kao »consuetudines, usancie et statuta«. Statuti naših srednjovjekovnih gradova su odraz autonomije ili kompromisa vladajuće i eksploatirane klase, uz prežitke starog običajnog prava. Prežitke tog običajnog prava, koji se javljaju gotovo u svim pravnim propisima naših gradova, nalazimo i u ovom dokumentu, ali i ti drevni propisi (koji se tiču uglavnom poljoprivrede) zloupotrebljavaju se u korist grada Zadra.

Poznato je da većina statuta naših gradova nije pravilno razvrstana po sistemu rimskog prava, iako se mnogi prežici toga prava u njima nalaze. Isti je slučaj i u ovim od Zadra nametnutih naredbama, koje se, doduše, nazivaju uglavnom *consuetudines, usancie*, ali u potvrdi kralja Ludovika od 1374. i statuta. Pa i svi propisi običajnog prava koji se tiču poljoprivrede svode se na kaznenopravne norme. Oni su Zadru svakako odgovarali radi očuvanja ruralnog poretka koji je Zadru donosio podavanja, koji vrlo naliče na feudalne norme. Sva ta podavanja dužni su »domino comiti nomine comunis Jadre« davati svi stanovnici Paga. No ne spominje se nikakova klasna razlika među stanovnicima Paga. — Svi su Pažani podložnici Zadra (*subditi et districtuales*).

Svi propisi koji se tiču ne samo krivičnih prekršaja (*furtum — krađa*)⁵ nego i stvarnoga i posjedovnog prava svode se uvijek na novčane kazne koje se daju u korist Zadra. Upravitelj otoka naziva se u ispravi od 5. XII. 1372. *vicarius*, dok statutarne naredbe donešene istog datuma nazivaju tog zadarskog namjesnika *comes*. Svakako je *Grisogonus de Varicassis* imenovan vikarom s dva pomoćnika — Pažana, koji se pak nazivaju vijećnicima ili *sucima*⁶. No po statutarним naredbama vidi se da sudske odluke donosi *comes* s jednim *sucem*, ali konačna odluka ipak uvijek ovisi o Zadru⁷.

⁵ Br. 6, 1, 10, 13, 34. Kod broja 10 nasilje se naziva »*fortium uel silla sclauonice*«.

⁶ *Miscellanea I*, str. 13. Statutarne naredbe br. 71.

⁷ Br. 5, 14, 27, 31, 33, 53, 55, 66, 68, 56—68. O pravima *comesa* Zadra br. 52, 54.

Comesu su Pažani dužni davati razna podavanja u naturalnom obliku i izvršiti razne usluge pri donošenju njegovih stvari prilikom putovanja i sl. Pravo descensusa ima i comes Iadre — zadarski knez. Najbolja gospodarska područja, koja su po svoj prilici bila u zajedničkoj — općinskoj imovini, prisvaja Zadar za sebe. To su gajevi ili šume. Zadar prisvaja također i pravo na ribolov kao i na kuniće⁸.

Najviše ima odredaba koje se odnose na poljoprivredu i stočarstvo. Te odredbe nalikuju odredbama iz dalmatinskih i primorskih statuta, samo njihove kaznenopopravne sankcije opet idu u korist Zadra. Sami principi zaštite imovine — poljoprivrednih površina i stoke — mogu se zbilja smatrati normama starog običajnog prava. Ti isti principi preuzeti su i u Paški statut, koji je nekoliko stotina godina kasnije izdala mletačka vlast⁹.

Isti je slučaj i s normama iz nasljednog prava: sastavljanje oporuka, izvršitelji oporuka kao i inventar. Sve su to bile vrlo poznate norme iz ostalih statuta. I one su gotovo doslovno preuzete u kasniji Paški statut¹⁰.

Nekoliko propisa o životu u gradu vrlo su nalik na statutarne norme ostalih dalmatinskih gradova.

Budući da su propisi doneseni bez ikakva reda i bez oznake brojevima, kao što je inače redovno slučaj kod pravih statuta, naznačio sam ih rednim brojevima u zagradama. Tako ih i citiram u bilješkama. Te oznake sam stavljao od početka samog teksta, koji je u prvom dijelu manjkav.

---

⁸ 17, 18, 32, 36, 37, 39 i 28.

⁹ Br. 8, 16, 19, 22, 24, 35—38, 41, 44, 45. Tu spadaju i propisi iz obveznog prava br. 20, 21, 23, 25, 26.

¹⁰ Br. 46—51.

TEKST

Na početku su oko 30 redaka ili nečitljivi ili vrlo slabo čitljivi. Po svoj prilici bila je tu intitulacija i neka arenga kao i neke upravno-pravne odredbe. Nakon toga dolaze odredbe iz krivičnog prava iz kojih, iako su vrlo fragmentarno sačuvane, ipak možemo nazrijeti neki smisao. Svaku makar i fragmentarno sačuvanu odredbu stavit ću u posebnu alineju.

(1) ...suam accusam ut est dictum...

(2) ...que est in manibus tribuni que est mensura...

(3) ...per terram post tertium sonum campane. Item si quis Pagensis repertus fuerit ire per terram post tertium sonum campane sine lumine debet soluere comiti nomine comunis...

(4) Item semper quodcumque aliquis conduxerit uinum forense ad terram Pagi uel ad alium locum insule Pagi debet perdere et insuper soluat nomine bani libras viginti quinque parucrum, quorum medietas comiti nomine comunis Iadre, altera uero accusatori applicatur. Et in eandem penam cadat et a contrafaciente exigatur qui aliquid de ratione comitatus fraudauerit.

(5) *De pena debentium dare aliquid comiti, si rem habitam negaret.* Item si aliquis Pagensis qui dare debet domino comiti nomine (comunis Iadre) agnum aut galinam aut huiusmodi dixerit se non habere rem dandam et non daret et postea inueniretur rem denegatam habuisse, soluat id quod habet domino comiti pro comuni Iadre. Et insuper...

(6) ... Item si aliquis Pagensis furaretur alicui uestimentum uel calciamenta et aliquis ea emerit et ille cuius fuerit inuenerit in dorso alicuius uel super aliquem potest et debet simul cum...

(7) ..... carum..... predictas haberet restituere debeat eas petenti. Si tamen petens precium quo restituens eas emit restitenti ..... debet ..... furtiua exhibeat eam coram comite et eius curiam qui sibi uel alio modo dedit rem... ..... dicum ad probandum legitime qualiter rem que furtiua dicitur emit uel aliter iusto titulo ab aliquo ..... nec probare poterit rem petitam ab alio iusto titulo emisse, tunc rem petenti restituat sine precio aliquo et habeatur pro fure.

(8) *De pena incidendi ligna in insula.* ... Item uilla ..... ligna uiridia in insula Pagi et ipsa extra insulam portare sub pena perperorum quinque, quorum medietas comiti nomine comunis Iadre, altera accusatori probanti...

(9) *De dicente comiti dedecus uel rusticitatem.* Item si qua persona dicit domino comiti Pagi quod ipse comes sibi non facit ius ..... soluat perperos viginti quinque comiti pro comuni Pagi. Et hec si dominus comes probare poterit per duos uel tres testes idoneos.

(10) *De accusatore sfortii*. . . . . sibi fore factum sfortium uel sil- lam sclauonice et probare non poterit, soluere debet acusator domino comiti perperos uiginti quinque pro comuni Iadre . . . .

(11) *De pena non obedientis*. . . . . si que persone Pagenses uel foren- ses forent domino comiti Pagi inobediens (!) uel inobediens precepto domini comitis, quod ipse comes . . . . . uel eas inobed. . . . . omnem penam, quam et quas dominus comes imposuerit alicui uel aliquibus eorum.

(12) *De pena custodum terre uel insule Pagi*. Item . . . . . ire ad custodiam terre uel insule Pagi. Et illa talis persone sue persone, cui uel quibus tale preceptum fuerit factum non obe. . . . . cuius pene medietas . . . . . pro comuni Iadre et alia accusatoris.

(13) *De enormibus factis*. Item si aliquis uel si que persone Pagenses com- miterent uel commiterentur. . . . . dominus comes et iudices . . . . . facere de ea uel eis secundum ipsius domini comitis et iudicum uoluntatem.

(14) *De impediens regimen comitis et curie Pagi*. Item quicumque Pa- gensis . . . . . comitis et curie Pagi cadit in penam comitis pro comune Iadre perperorum uiginti quinque pro quolibet et qualibet vice . . . . . probari non possit per testes dominus comes Pagi cum sua curia, possit ta- lem accusatum de crimine . . . . . ad ueritatem inueniendam. Et hoc fa- cere potest per inquisitionem ex officio suo. Qua ueritate inuenta ipse talis puniatur. ut in supradictis capitulis continetur.

(15) . . . . . Item nullus Pagensis, qui tabernam uini habet in Pago, potest unum uendere post terciam campanam. Et si aliquis contrafecerit soluere debet soldos quat. . . . . pro qualibet uice, de quibus medietas comiti nomine comunis Iadre et altera medietas accusatori applicetur. Et quilibet potest contrafacientem accusare.

(16) *De incidentibus ligna in busco sancti Viti*. Item nullus potest incidere ligna arrida uel uiridia in busco existente sub monte sancti Viti. Et si ali- quis contrafecerit debet soluere perperos duos, unum scilicet comiti nomine comunis Iadre et alterum accusatori.

(17) *De pasculantibus in Cothlaz*. Item sicut dictum est de busco sub mon- te sancti Viti et idem est de gaio uocato Cothlaz, qui est gaius comitis Pagi nomine comunis Iadre, in quem gaium nullus potest bestias ad pasculandum dimittere. Et si aliquis per quemcumque testem idoneum ostenderit aliquem contrafecisse, soluat contrafaciens perperos duos, unum scilicet comiti no- mine comunis Iadre et alterum accusatori.

(18) *De pasculantibus in gaio Colan*. Item illud iddem esse debet de gaio Colan, qui est comitatus Pagi pro comuni Iadre, sicut dictum est de gaio Cothlaz, uidelicet de pena, modo et ordine accusandi et probandi.

(19) *De porcis damnum dantibus*. Item si qu. . . . . porcus uel porci damnum facerent in aliquo blado uel aliqua uinea uel orto incipiendo a festo annun- ciationis beate Marie de mense marcii usque ad festum natiuitatis eius et do- minus bladi, vinee. . . . . blado et orto damnum dantem inueniret et non cognoscerit cuius esset et occiderit dictum porcum uel porcama, de quo uel qua dat medietatem domino comiti pro comuni Iadre et aliam sibi . . . . . cognouerit cuius sit, possessorem uel dominum ipsius porci uel porce do- mino comiti et curie Pagi denunciaret. Et si coram domino comite et eius cu-

ria iuramentum prestauerit se inuenisse porcum uel porcā talis hominis in vinea seu blado et orto damnū dantes, tunc dominus porci uel porce seu possessor ipsius soluat perperos duos, vnum comiti nomine comunis Iadre et alium damno passo.

(20) *De ementibus salem.* Si... euincitur salem ab aliquo Pagense uel alio homine, debet satisfacere uenditori de ipso sale antequam exeat extra portum Murinco. Et si contrafecerit et querela ex hoc domino comiti et sue curie facta..... emptor soluat comiti nomine comunis Iadre perperos, duos, unum scilicet comiti pro comuni Iadre et alium conquerenti.

(21) *De intrantibus laborem alterius.* Item si quis Pagensis intrauerit in laborem alterius non de iure sed sine aliqua ratione, talis intrans amittit dictum laborem seu ius, si quid haberet in dicto labore et soluere debet duos perperos, vnum scilicet comiti nomine comunis Iadre et alterum ei cuius erat dictus labor, si tamen accusans probet, quod dictam possessionem tenebat.

(22) *De habentibus laborerium prope aquam.* Item si quis Pagensis haberet laborerium prope aquam, ad quam aquam ducuntur animalia ad bibendum, debet habens huiusmodi laborerium claudere ipsum undique et damnū non possit accipere ab animalibus predictis. Et si non cluserit, tunc aliquis pastor dictorum animalium non tenetur de damno facto per sua animalia. Si vero laborerium ipsum cluserit et in dicto laborerio per aliquas ex dictis bestiis damnū datum fuerit, soluat comiti nomine comunis Iadre soldos viginti quatuor. Et ei cui fuerit damnū datum, damnū ipse reficiet. Et hoc intelligatur de quocumque laborerio cuiuscumque quantitatis, etiam si esset minus vna quarta.

(23) *De conducentibus laboratores ad laborandum.* Item si quis conduxerit aliquem laboratorem ad laborandum in aliquo suo laborerio et ille laborator ad ipsum laborerium non fuerit, tunc si dominus alterum laboratorem conduxerit ad dictum laborerium, teneatur ille qui primo conductus fuit, soluere comiti nomine comunis Iadre perperum vnum et conductori debet soluere omne id de quo cum eo conuenerat.

(24) *De habentis montem de fenis uel paleis.* Item quicumque Pagensis haberet montem de fenis uel paleis teneatur ipsum claudere usque ad festum sancti. Michaelis de mense septembris. Quod si non cluserit usque ad dictum terminum et postea aliquod damnū sustinerit ab aliquibus animalibus, ille cuius sunt dicta animalia non tenetur sibi pro illo damno... aliquam facere. Si autem antequam cluserit in dicto monte feni uel palarum damnū dederit, soluere debet comiti perperum vnum et satisfacere damnum passo.

(25) *De ceredariis montonum uel yrcorum.* Item si quis Pagensis pascere ceridam montonum uel yrcorum et aliquod de dictis animali amittitur, dominus montonum uel yrcorum debet interrogare pastorem quid sit de dicto montone uel yrco. Quod si dictus pastor dixerit se nichil scire, tunc dominus bestie predictae potest dare sacramentum pastori ubi uult. Quo sacramento iurare debet se nichil scire de dicto montone uel yrco. Et si talis pastor sacramentum prestiterit, sit absolutus. Si uero dictum sacramentum in supra dicta forma iurare noluerit, tunc pastor soluat perperos duos, vnum comiti nomine comunis Iadre et alium domino bestie et reficiat ipsum animal uel animalia. Et predicta fiant sine termino.

(26) *De hiis qui dederint bestias suas ad pascendum.* Item si quis dederit ad pascendum aliquam bestiam uel bestias seu animalia alicui de Pago ad aliquem terminum et pastor non reddiderit ad illum terminum illi persone a qua habuerit dictas bestias seu animalia, eam uel eas omnimode restituere debeat cum toto fructu et prepasso proueniente eo ipsi uel ipsis usque ad tempus in quo eas restituerit.

(27) *De loquentibus in comitem cum capello.* Item quod quilibet Pagensis qui loquitur cum capello in capite uel aliqua alia re ante comitem Pagi aut ante comitem Iadre perdere debeat ipsum capellum siue rem pro qualibet uice.

(28) *De cuniculis.* Item si quis cepit aliquem cuniculum uel eum occiderit, teneatur dare pellem dicti cuniculi comiti Pagi nomine comunis Iadre sub pena duorum perperorum, quorum medietas deueniat in comitem Pagi nomine comunis Iadre et alia medietas in accusatorem.

(29) *De ueniendo cum furore ad comitatum.* Item si quis uel si que persone uenirent ad palatium comitatus Pagi cum furore et strepitu malo modo et animo soluuntur penitus per unaquaque persona domino comiti Pagi nomine comunis Iadre perperos uigintiquinque.

(30) *De uocatione alicuius cum sigillo comitis.* Item quod quando comes Pagi miserit aliquem cum sigillo uel buletta cerea ad uocandum aliquem Pagensem uel sibi aliquid ex parte ipsius comitis precipiendum in dicta insula Pagi et dictus cui preceptum extitit imposita pena duorum perperorum uel infra extitit inobediens, ille talis inobediens soluere debet dictam penam dicto comiti Pagi nomine comunis Iadre.

(31) *Qua pena puniatur uinum uendens dum uinum comitis uenditur.* Item si aliquis homo uel mulier Pagi fuerit repertus uel reperta uinum uendere quoquomodo tempore quo dominus comes Pagi nomine comunis Iadre facit uinum suum uendi, soluat perperos uigintiquinque, quorum medietas in comitem ipsum nomine comunis Iadre et alia uero medietas in accusatorem perueniat. Et debeat accusans suam probationem probare per duos uel tres testes ydoneos et fidedignos.

(32) *De piscibus capiendis in Slatina.* Item quia uallis Slatine est comitatus Iadre, nullus potest in dicta valle sine licentia comitis piscari sub pena perperorum uigintiquinque, quorum medietas proueniat in comitem nomine comunis Iadre et alia in accusantem. Et ipse comes potest concedere licentiam unicuique in eadem valle piscandi ad eandem partem piscium de qua cum piscante auenire. Que uallis ut res pertinens ad comitatum incantatur et delibatur.

(33) *De pena que imponi potest per comitem et iudices Pagi.* Item dominus comes Pagi potest precipere cuilibet Pagensi ire Iadram uel alibi in seruiicio comitatus pro comuni Iadre aut in seruiicio uniuersitatis Pagi. Et si cui preceptum fuerit, noluerit ire, dominus comes sibi possit imponere penam perperorum duorum ad eundem, que pena penitus debeat accipi ab inobediente et uenire in dictum comitem pro comuni Iadre dicta pena quotiens fuerit contractum.

(34) *De acceptione capelli uel alterius rei.* Item si quis Pagensis conquestus fuerit domino comiti et eius curie, quod aliquis accepit capellum aut rem

aliquam de capite contra suam uoluntatem, soluat accusatori soldos decem paruorum comiti comunis Iadre. Verumtamen quando huiusmodi accusans uenit ad presentiam domini comitis et eius curie, petitur ab eo si capellus uel res alia de qua conqueritur est suus uel sua, tunc soluere debet penam predictam accusatus ut dictum est. Si tamen accusans iurabit super quatuor sancta dei euangelia capellum uel rem aliam de capite contra suam uoluntatem de qua conqueritur sibi acceptam fuisse, quo sacramento prestito ipse accusatus ultra penam prestitam restituat rem ablatam accusatori.

(35) *De damnis factis per animalia in uineis et bladis.* Item si bestia aliquis Pagensis pascuaret in uineis, de quarum pasculatione esset querela facta domino comiti et eius curie, dominus bestie soluere debet soldos uigintiquatuor paruorum comiti nomine comunis Iadre. Et insuper dominus bladi uel uinee qui damnum passus est uult se tenere ad extimationem fiendam de damno suo per riuarium datum a domino comite et curia Pagi bene quidem et fieri sibi debet emenda secundum extimationem per riuarium factam, sin autem recipiat a dicto domino bestiarum soldos duodecim paruorum. Et intelligantur predicta de omnibus aliis bestiis preterquam de equis qui equitantur et de asinis et bobus qui arant, quarum bestiarum exceptarem domini ipsarum soluunt extimationem damni damnum passo et comiti nomine comunis Iadre nichil.

(36) *De pasculatione in gaio de Barbato.* Item si quis Pagensis bestias suas pascuaret in gaio de Barbato exceptis equis et equabus, qui et que equitantur, asinis et bobus arantibus, soluat domino comiti nomine comunis Iadre perperum vnum et accusanti alium, dum tamen accusans habeat secum vnum testem quecumque ydoneum, qui testis suo sacramento affirmet ipsam accusationem esse ueram. Si uero testem non habuerit, eius accusatio nulla sit.

(37) *De pasculatione in busco sancti Viti.* Item si aliquis Pagensis suas bestias pascuaret in loco et busco sub monte sancti Viti incipiendo a Dragababica usque ad Gilouicam exceptis bestiis exceptuatis in supradicto precedenti capitulo, cadit in penam perperorum duorum, de quibus vnus debet deuenire in dominum comitem nomine comunis Iadre et alius in accusatorem; si tamen accusans accusationem suam prebet per vnum testem, alias eius accusatio nulla sit. Saluo si aliquis haberet bestias a quinquaginta occidentas in macello, de quibus bestiis non recipitur lac. Que bestie usque ad dictam quantitatem possit pasci incipiendo a Gilouica usque ad Vodicam. Qui quidem buscus et pascua omnia et cetera pascua insule Pagi sunt comunis Iadre et pertinent ad iura comitatus Pagi nomine comunis Iadre, pro quibus supradictis et aliis pascuis omnibus datur comiti pro comuni Iadre sobtgnaci et agni pro feudo sicut pro terris et uineis dantur bladum et uinum ut supradictum est.

(38) *De damno dato per boues, equos et asinos.* Item si aliquis Pagensis inuenerit equum uel equam, asinum uel asinam, bouem uel iuuenicum aliquod in sua uinea uel in suo blado, ipsam bestiam dominus uinee uel bladi debet capere et ligare in platea comunis, si tamen non cognouit cuius sit huiusmodi bestia. Si uero cognouerit cuius sit, credatur tali domino dictam bestiam sibi dedisse damnum, quod damnum extimari debet per riuarium comitis. Et tunc animal non capiatur. Verum si dominus animalis recipiet

animal captum, ut dictum est, cadat in penam duorum perperorum soluendorum, vnum comiti nomine comunis Iadre et alterum parti aduerse, si probatum sit dictum animal fuisse acceptum de eius manibus contra suam uoluntatem per quemcumque vnum testem ydoneum. Item pro equo uel equa inuenta in uinea uel blado soluantur soldi sex paruorum. Et pro asino soldus vnus et pro boue soldus vnus, si dominus animalis noluerit stare extimationi damni facte per riuarium.

(39) *Quod gaii omnes comuni Iadre spectant.* Item gaius positus in Blassich pertinent ad comitatum Pagi nomine comunis Iadre etiam et omnia pascua insule Pagi sicut supradictum est et est sub illa conditione sub qua est gaius de Barbato.

(40) *Qua condemnatione puniatur non comparens in termino octo dierum sponte accepto.* Item si quis Pagensis habens questionem cum alio Pagense coram domino comite et eius curia in termino sibi assignato comparuerit et terminum octo dierum peremptorium recepit ad respondendum postea in termino petito non comparuerit, debet soluere comiti nomine comunis Iadre perperos quinque et parti comparenti perperos tres. Si uero neutra partium in dicto peremptorio termino non comparuerit, tunc pars debet soluere domino comiti nomine comunis Iadre perperos quinque. . . . . Dictus terminus peremptorius octo dierum intelligatur capere octauum diem integrum a mane usque ad noctem.

(41) *De pasculatione in gaiis specialium personarum.* Item si aliquis Pagensis fecerit in terris suis propriis gaium aliquem et aliquis in huiusmodi gaiis uel gaiis bestias suas pascuauerit et repertis bestiis, in supradictis capitulis exceptuatis, debet soluere talis pasculans perperos tres, de quibus debet deuenire vnus domino comiti nomine comunis Iadre, alter accusatori, tercius damnificato. Si accusatio per vnum quemuis testem fuerit approbata.

(42) *De accusatis sub alterius potestate.* Item si quis Pagensis positus sub potestate patris uel matris cuiuscumque sit etatis et simili modo mulier maritata non possit aliquem uel aliquos accusare cuiuscumque condicionis uel status existat de iniuria propria sine licentia et uerbo eius sub cuius potestate constitutus uel constituta. Et accusatio contra predicta nullius sit ualoris. Nichilominus comes Pagi cum sua curia ex officio suo possit contra talem delinquentem procedere et ipsum punire iuxta qualitatem delicti ut supra continetur de punitione delinquentium.

(43) *De accipientibus uel arantibus cum alienis bobus.* Item si aliquis Pagensis boues alienos accepit sine licentia domini bouis et cum ipsis arauerit et hoc dominus bouis per quemuis vnum testem ydoneum probauerit, tunc ille qui accepit boues soluat domino comiti nomine comunis Iadre perperum vnum et alium domino bouis. Si uero hoc per testem probare non posset, ut dictum est, tunc accusans iuret ad sancta quatuor dei euangelia sic non esse uerum ut querela est facta comiti et eius curie. Quo sacramento prestito et facto absoluitur a dicta petitione.

(44) *Qua pena puniatur intrans uineam tempore uuarum sine licentia domini.* Item si quis Pagensis conqueritur comiti et sue curie, quod aliquis intrauerit in uineam suam tempore quo uue sunt in uineis et quod uuas uel alios fructus, qui erant in uinea accepit absque licentia et uoluntate domini

uinee, soluat intrans comiti nomine comunis Iadre vnum perperum et alterum domino uinee. Si tamen dominus uinee per vnum quemuis testem ydoneum probauerit suam querelam. Quod si probare non poterit, tunc dominus uinee iuret propria sua manu ad sancta dei euangelia suam querelam esse ueram et sufficit accusanti nichilominus si in discretionem domini comitis et curie eius de fide danda accusatori iuxta qualitatem persone. Item si podarius uinee cuiuscumque affirmauerit coram comite uidisse aliquem hominem intrasse in uineam quam custodit et probauerit per quemcumque vnum fidedignum testem, tunc talis qui dicitur uineam predictam intrasse, ut dictum est, soluat perperum vnum comiti nomine comunis Iadre et alterum domino uinee, ut est dictum. Et simili modo intelligitur et fieri debeat de ortis et campis.

(45) *De assattu mandre.* Item si quis diceret quod aliquis faceret assaltum uel agressiuam alicui mandre seu gregi aliquarum bestiarum seu animalium terram Pagi et per inobedientiam aliquas de dictis bestiis abstulerit et probatum fuerit legitime per duos uel tres testes tunc puniatur dictus raptor sicut statutum est supra de furto et rapina. Si non probatum fuerit per vnum testem... cum iuramento pastoris, tunc puniatur in perperis vigintiquinque soluendis per dimidia comiti Pagi nomine comunis Iadre. Et nichilominus in ..... tenetur dictus raptor ad restitutionem dicte bestie uel eius extimationis domino bestie. Si uero clandestine et sine uolentia ablata fuerit dicta bestia et probata fuerit legitime, tunc puniatur ut in capitulo de furtis supra dicto continetur. Si uero non legitime probauerit, tunc stetur arbitrio domini comitis Pagi et eius curie et puniatur secundum eorum arbitrium.

(46) *De testamento conficiendo.* Item si aliquis Pagensis in extremis positus suum uellet facere testamentum possit ..... de bonis suis mobilibus pro suo libito uoluntatis. Bona autem sua immobilia non possit relinquere nisi Pagensibus facientibus factiones comunis Iadre. Si autem testator talis filios habuerit, non possit alicui filio dicta dimittere plusquam reliquerit aliis, nisi decimam partem suorum bonorum.

(47) *De decentibus absque propinquis.* Item libera sit facultas unicuique decedenti relinquere bona sua stabilia et non stabilia ... Pagensi et comoranti in insula Pagi et siue habeat propinquos et siue non habeat. Si uero decesserit ab intestato Pagensis nullis relictis propinquis, tunc dicta sua bona deueniant et deuenisse intelligantur ad comitem siue comitatum Pagi nomine comunis Iadre. Que bona omnia semper sint obligata omnibus angariis realibus et personalibus comitatui Pagi nomine comunis Iadre.

(48) *De comissariis instituendis.* Item si qua causa uel modo contingat aliquem comissarium cuiuscumque condicionis siue masculum siue feminam siue testamentarium siue datum morte uel alio modo et causa nolle esse uel desinere esses comissarium alicuius, quod tunc loco talis deficientis seu ipsa commissaria in totum priuatur ipso iure intelligatur et reddere debeat instituere comissarium vnum uel plures de propinquieribus defuncte persone.

(49) *Quod mulier transiens ad secundas nuptias de commissaria expellatur.* Item si aliqua mulier cuiuscumque constat condicionis fuerit commissaria ali-

cuius instituta tam per testamentum quam per ultimam uoluntatem transiens ad secundas nuptias seu uota, statim ipsam commissariam perdat et ab ipsa commissaria in otum priuatur ipso iure intelligatur et reddere debeat rationem de administratis per ipsam in ipsa commissaria heredibus aut successoribus defuncte persone.

50 *De inuentariis incoandis et perficiendis.* Item quod quilibet commissarius cuiuscumque condicionis existat siue sit testamentarius siue datiuus siue masculus siue femina teneatur et debeat de bonis omnibus defuncti que consistunt in bonis defuncti tempore sue mortis incoare inuentarium per se uel legitimum procuratorem infra quindecim dies mortuo testatore aut postquam ad ipsorum uel ipsius notitiam peruenerit ipsos fuisse factos commissarios coram domino comite et curia Pagi. Et incoatur inuentarium postea . . . infra sexaginta dies. In quo quidem inuentario coram ipso domino comite et eius curia ipsi commissarii ante omnia infra quindecim dies predictos ponant venerabile signum sancte crucis, demum subequenter ponantur omnia bona mobilia at immobilia, aura et actiones, debita et credita singulariter et clare cum nomine et cognomine et coherentis oportunitate, que reperta fuerunt in hereditate in qua facti sunt commissarii. Quibus sic factis ante exitum dictorum sexaginta dierum dicti commissarii teneantur et debent ipsam cartulam in qua scriptum est inuentarium deferre aut deferri facere ante dictum dominum comitem et eius curiam. Qui dominus comes poni faciat ipsum inuentarium in capsella duarum clauium posita in cancellaria Pagi. Et si aliquis de dictis commissariis fuerit tante audacie, quod dictum inuentarium infra dicta tempora non fecerit, si aliquid in testamento uel alia ultima uoluntate est sibi relictum, illud perdat, uel si iam ipsum habuisset heredibus aut successoribus defuncti reddere compellatur. Item per dominum comitem Pagi et eius curiam de ipsa commissaria . . . biliter expellatur. Qui commissarii teneantur et debent heredibus et successoribus defuncti peruentis ad legitimam etatem annorum viginti de omnibus administratis per ipsos de bonis ipsius commissarie reddere et facere claram et aptam rationem. Et si aliquid occasione dicte administrationis restaret ad dandum per dominum comitem Pagi et eius curiam soluere et reddere compellantur dictis heredibus aut successoribus. Quibus sic factis tunc dicti heredes et successores ipsis commissariis facere debeant finem generalem cum rogatione notarii de omnibus administratis in ipsa commissaria.

(51) *De solenitatibus testamenti.* Item quod in quolibet testamento aut ultima uoluntate conficiendo in Pago adesse debeant duo consiliarii Pagi et cancellarius Pagi de scitu domini comitis Pagi qui pro fuerit aut vicecomitis.

(52) *De hominibus dandis comuni Iadre.* Item quod Pagenses dare teneantur comuni Iadre et tenent homines sexaginta pro conducendo et reducendo dominum comitem Iadre, pro quibus hominibus sexaginta soluitur quadraginta soldos paruorum.

(53) *De rebus et arnesis comitis Pagi portandis et reportandis.* Item quando dominus comes Pagi uenit Pagum Pagenses teneantur portare res eiusdem domini comitis et omnium existentium de sua comitiua, de Consiglio et de quolibet alio loco ad quem idem dominus comes applicauerit in insula Pagi

et debent ipsas reportare in recessu eiusdem domini comitis de terra Pagi usque ad Consigium uel ad quemlibet alium locum unde uellet dictus dominus comes iter adire ad alium locum.

(54) *De expensis fiendis comiti Iadre et de prandio dando dum Pagum uenerit.* Item quodcumque et quotienscumque dominus comes Iadre iret Pagum pro negociis Pagensium, ipsi Pagenses facere tenentur eidem domino comiti et omnibus existentibus in sua comitiua conuocatis ab eo donec in terra et insula Pagi moratus fuerit omnes expensas necessarias tam hominibus quam equis. Si uero idem dominus comes Iadre iuerit Pagum occasione comitatus dicti Pagenses tenentur eidem domino comiti et omnibus existentibus in sua comitiua dare vnum prandium. Residuum autem expensarum debet facere comune Iadre.

(55) *De rebus comitis Pagi portandis et reportandis.* Item quodcumque et quotienscumque comes Pagi uadit Pagum debent et tenentur dicti Pagenses portare omnes res comitis Pagi et eorum qui fuerint in sua comitiua de dicto loco Consiglio et de quocum alio insule, ad quem comes Pagi applicaret usque ad Pagum. Et quodcumque et quotienscumque idem comes Pagi Iadram iret uel ad alium locum debent et tenentur res eiusdem comitis et eorum qui fuerint in sua comitiua reportare de Pago usque ad barcam. Item hoc facere tenentur iidem Pagenses quodcumque et quotienscumque comiti Pagi res misse . . . . undecumque Pagum siue comes Pagi res mitteret Iadram uel ad alium locum.

(56) *De agnis dandis comiti.* Item quilibet qui laborat in terma habens integrum dare tenetur comiti nomine comunis Iadre agnum vnum. Et si agnum non habuerit dare tenetur eidem annuatim denarios viginti. Et si comes Pagi agnum non receperit usque ad festum sancti Viti, tunc Pagenses dare debent eidem grossos tres et non plus. Et intelligatur in singulis annis.

(57) *De bladis dandis comiti.* Item quod quilibet qui laborat in terma tenetur comiti Pagi nomine comunis Iadre annis singulis modium dimidium frumenti si et quando frumentum de suo labore recoligit. Item modium vnum ordei si et quando de suo recoligit. Si uero aliquis qui laborat in terma habens laborerium nec frumentum nec ordeum recoligeret, tunc dare et soluere tenetur eidem comiti Pagi nomine comunis Iadre pro dimidio modio frumenti denarios quadraginta et pro modio dimidio ordei alios denarios quadraginta.

(58) *De vino dando comiti.* Item quod quilibet qui laborat in terma recoligens vinum de suo labore dare tenetur annis singulis dicto comiti Pagi nomine comunis Iadre vnum modium magnum vini ad antiquam mensuram. Et si vinum non habuerit, tunc idem talis dare tenetur ipsi comiti nomine quo supra denarios quadraginta po modio vini antedicto.

(59) *De galinis dandis comiti.* Item quilibet qui est in terma dare tenetur et debet comiti nomine comunis Iadre annis singulis vnam bonam galinam. Et si galinam non habuerit, dare tenetur pro galina denarios decem paruos.

(60) *De castratis dandis comiti singulis annis.* Item quod homines Pagi dare tenentur et debent comiti Pagi nomine comunis Iadre qualibet die sabati per totum annum cuculum vnum bonum castratum aut solidos viginti paruorum.

(61) *De castratis dandis comiti certis festiuitatibus et candela danda per comitem.* Item quando dicti Pagenses dare tenentur annis singulis comiti Pagi nomine comunis Iadre in pascate resurrectionis domini tres castratos, item in festo natiuitatis alios tres castratos, item in festo sancte Marie mensis augusti alios tres castratos, qui omnes et singuli castrati debent esse boni. Pro quibus omnibus castratis dictus comes Pagi dare debet nomine dicte comunis in die sabati sancti annis singulis vnam candelam pro benedicendo in honorem ecclesie sancti dei et in ecclesia sancte Marie de Pago ad honorem beate virginis. Et si dicti Pagenses dictos bonos castratos non darent ut est dictum, tunc dare teneantur pro quolibet castrato soldos viginti.

(62) *De laboratoribus pro vineis comitatus.* Item quod omnes homines Pagi debent singulis annis laborare vnam diem vineas que pertinent ad comitatum uel ad nouas vineas pastinandas suis propriis expensis.

(63) *De uino quod vendi potest ad instantiam comitis.* Item quod comes Pagi nomine dicte comunis Iadre potest singulis annis uendere centum modios uini ad mensuram magnam antiquam uendendo quartam uini ad mensuram quarte, secundum quam Pagi uenditur in tabernis pro solidis duobus paruorum. Et dum dictum uinum uenditur nullus Pagensis potest uinum uendare suum uel alienum.

(64) *De empti uini comitatus.* Item quod si homines Pagi uoluerint dictos centum modios uini dicti comitatus emere pro illo precio quod dictum est in precedenti capitulo et comes uoluerit eis uendere debet ipsum accipere hoc pacto, quod dictum uinum non debet uendi per eos sed debent ipsum inter eos diuidere. Cum uinum de collecta et uineis defficit, comes potest conduci uinum forense. Item si comes Pagi de uino de collecta et de uino uinearum non habuerit dictos modios uini ad antiquam magnam mensuram idem comes Pagi nomine comunis Iadre potest dictam quantitatem uini uel quantum sibi de dicta quantitate defficeret, facere portari Pagum, ab aliunde causa uendendi ad tabernam ut supra.

(65) *De lignis dandis comiti.* Item Pagenses debent dare ligna domino comiti Pagi nomine comunis Iadre ad comburendum per totum tempus regiminis dicti comitis.

(66) *De ordine eundi ad exercitum.* Item Pagenses debent mittere homines ad exercitum in seruicio comunis Iadre, quando comune Iadre facit exercitum.

(67) *De tabernis et libertate comunis super eas.* Item quod Iadra facere potest de tabernis in Pago ad suum libitum et eas incantari et uendi facere potest. Et quod hoc sit uerum Pagenses a Iadrensibus eas conduxerunt de gratia speciali aliquando per aliquos menses et multotiens.

(68) *De factionibus.* Item quando factione omnes que per comune Iadre imponuntur Iadrensibus et aliis districtualibus suis, ita tenentur Pagenses, si eis precipitur facere.

(69) *De hiis qui poni debent in terma.* Item quod si aliqua persona Pagensis habuerit de bonis suis et non notificauerit uel se presentauerit ad se faciendum poni in terma Pagi, soluat comiti nomine comunis Iadre perperos duos. Et nichilominus penitus ponatur in terma.

(70) *De Pagense eunte ad habitandum extra insulam.* Item si quis Pagensis uerit ad habitandum extra insulam Pagi et talis persona uoluerit uendere uel alienare alicui bona sua stabilia possit et ei liceat predictam alienationem facere, ita tamen, quod bona predicta taliter uendita uel alienata semper sunt et intelligantur obnoxia et obligata perpetuo realiter et personaliter communi Iadre et comitatui Pagi pro omnibus oneribus realibus et personalibus impositis et imponendis per comitem et dominos et regimen Iadre et Pagi. Et si noluerit uendere ut supra nichilominus ipse et bona sua sint perpetuo obligata realiter et personaliter ut supra domino comiti Iadre et Pagi pro communi Iadre.

(71) *Quod comes cum vno ex iudicibus reddit curiam plenam et de diffinitione differentie inter curiam.* Et in predictis omnibus casibus, consuetudinibus et capitulis intelligatur, ubi dicitur dominus comes et curia Pagi, quod comes Pagi cum vno ex iudicibus suis faciat et reddat curiam ad plenum et ipse dominus comes cum ipso iudice habeatur pro curia plena. Et si inter ipsum dominum comitem et eius iudices esset aliqua differentia de aliquibus agendis terminandis et diffiniendis per ipsos tam ciuilibus causis quam criminalibus uel de quacumque alia re ita quod concordēs esse non possent, uidelicet quod iudices essent inius opinionis et comes alterius, uel inter ipsos omnes essent diuise opiniones, tunc differentia ipsa reducatur et transmittatur in scriptis ad regimen ciuitatis Iadre, quod ipsa et discordia discutiatur, diffiniatur et terminetur per ipsum regimen. Et quicquid per ipsum regimen uel maiorem partem ipsius erit diffinitum, factum et ordinatum, sit firmum et ratum et obseruari et adimpleri debeat secundum ipsam diffinitionem et cognitionem ipse dominus comes Pagi cum sua curia possit et debeat.

Publicate et insinuate fuerunt consuetudines seu vsancie suprascripte et pronunciate pro publicis et publicatis usanciis seu consuetudinibus per reuerendum in Christo patrem et dominum dominum Johannem, dei gratia Vaciensem episcopum, regium vicarium maritimum generalem eas omnes constituentem et ordinantem auctoritate et regia potestate per literas regias sibi in hac parte presertim concessa et attribuita precipientemque eas et ipsarum quamlibet inuiolabiliter obseruari a regiminibus, consilio et communi Jadrensis ciuitatis et hominibus, incolis, officialibus et vniuersitate insule Pagensis et vniuersis et singulis habitantibus in eadem insula, subditis et districtualibus ac territorii comunis ciuitatis eiusdem. Sub pena mille florenorum auri pro dimidia applicanda camare regie et pro alia dimidia parti obseruanti totiens committenda et applicanda quotiens contrafactum fuerit siue uentum. Eis omnibus consuetudinibus semper saluis Sub anno dominice incarnationis millesimo trecentesimo septuagesimo secundo, indictione vndecima, die vigesima octaua mensis nouembris. Regnante serenissimo principe et domino domino Lodouico, dei gratia rege Vngarie, Polonie, Dalmatie etc, tempore illustris domini domini Karoli, ducis Duratii ac regnorum Dalmatie et Croatiae, reuerendi in Christo patris domini fratris Dominici, dei gratia Jadrensis archiepiscopi, et viri magnifici domini Raphaelis de Surdis de Placentia, comitis Jadre. In ciuitate Jadre et logia magna iuxta plateam presentibus testibus specialiter aditibus et uocatis supranominato domino archiepiscopo reuerendisque patribus domino Damiano Nonensi, domino Grisigono Traguriensi, domino fra-

tre Micaele Scardonensi episcopis, domino fratre Riciardo, monasterii sancti Petri de Arbo, domino Vincentio, monasterii sancti Gregorii de Copriua, fratre Damiano, monasterii sancti Stephani de Spaletto abbatibus, fratre Helia, vicario ordinis predicatorum prouintie Dalmatie, fratre Maimo de Vegla, lectore fratrum predicatorum, fratre Andrea de Vegla, domino Micaele presbitero de Rassel, archidiacono Jadrensi, presbitero Vito archidiacono jadrensi, presbitero Marino plebano sancti Petri veteris de Jadra et presbitero Philippo de Sloradis plebano sancti Petri noui de platea; nobilibus viris domino Symeono de Oria de Janua, amirato domini nostri regis, domino Galeacio de Placentia, legum doctore, domino Francisco de Georgiis milite regio, domino Raphaele de Sorba de Janua comite Cataniensi, domino Raduic milite de Segna, Gregorio de Volda de Berberio, iudice Croatorum, et aliis quam multis notabilibus viris tam ciuibus quam forensibus multitudine copiosa.

Et ego Peronus ser Taintoli de Cingulo Anconitane prouincie imperali auctoritate notarius suprascriptas consuetudines scripsi et de mandato supradicti domini episcopi Vacienis vicarii regii in hanc publicam formam redegei rogatus etiam a dominis comite et rectoribus ciuitatis Jadrensis una cum ser Bartholomeo Johannis Matei de Padua notarii mecum rogato me subscripsi apposito solito signo meo in testimonium ueritatis. Millesimo trecentesimo septuagesimo secundo, indictione vndecima, die quinto mensis decembris.

Publicate et insinuate fuerunt suprascripte consuetudines de mandato nobilis et sapientis viri domini Galeacii de Surdis de Placentia, vicarii domini Johannis dei gratia episcopi Vacienis, generalis in partibus totius Dalmatie et Croatiae pro sacra regia maiestate. In terra et loco Pagi, videlicet in platea uniuersitatis dicte terre, ubi pro talibus et similibus causis populus dicte terre et uniuersitatis aggregari consueuit et presentibus populo, uniuersitate et maiore parte dicti populi et eorum qui ad presens morantur et morabuntur in dicta terra. Insuper mandatum fuit et preceptum dictis hominibus et populo ac uniuersitati dicte terre ibi presentibus et intelligentibus, quod dictas consuetudines factas et reformatas de mandato dicti domini episcopi obseruare debeant et teneantur prout iacet et iuxta tenorem consuetudinum predictarum et parere in totum et per totum mandatis dicti domini episcopi et domini Cressii electi et constituti vicarii et in vicario loco comitis futuri dicte terre Pagi de expresso consensu et ex certa scientia dicti domini episcopi vicarii antedicti. Et hoc in pena et sub pena mille florenorum auri, totiens committenda ut supra et applicanda ut supra quotiens fuerit contrafactum et contrauentum ratis manentibus nichilominus omnibus supradictis, presentibus Bellota Langa, domino Dominico presbitero de Nona et homine capituli, domino presbitero Marino plebano sancti Petri veteris homine capituli et Andrea de Arbo testibus et aliis. Qui Bellota nomine et uice, de consensu et certa scientia dicti totius populi et uniuersitatis et hominum supradictorum ibidem presentium, uolentium et consentientium dixit, expressit ac protestatus fuit nominibus quibus supra, quod dictus Bellota et populus antedictus, pro quibus ipse exprimebat et protestabatur uerba infrascripta bene et gratiose acceptabant preceptum eis factum per dictum dominum Galeacium vicarium etc. Et quod inuentio factum erat in totum et per totum par et obe-

dire mandatis et preceptis ipsius domini vicarii et omnibus et singulis contentis in ipsis et insuper parere et obedire domino Cressio de Varicassis vicario transmissio ad dictam terram Pagi loco dicti domini comitis futurum secundum consuetudines predictas et honorifice ipsum tractare prout tenentur et debent. Et de predictis rogauerunt me notarium dicti domini Galeacius et Cressius vnum et plura de premissis conficere instrumenta. Actum in dicta terra Pagi apud logiam paruam dicte vniuersitatis Pagi presentibus domino Dominico presbitero de Nona homine capituli, presbitero Marino plebano sancti Petri veteris de Jadra homine capituli et Andrea de Arbo testibus et aliis. Ego Galeaç de Surdis vicarius ut supra omnibus predictis interfui et ad cautelam me subscripsi. Ego presbiter Marinus plebanus sancti Petri veteris de Jadra supradictis presens interfui et ad cautelam me subscripsi. Ego presbiter Dominicus de Nona supradictis interfui et me propria manu subscripsi. Ego Bartolomeus filius quondam ser Paganini de Bononia publicus imperiali auctoritate notarius et Jadre iuratus predictam publicationem de mandato dicti domini Galeacii scripsi et publicauit.

In Christi nomine amen. Nos Lodouicus dei gratia rex Vngarie, Polonie, Dalmatie et cetera. Ad cunctorum notitiam deducimus per presentes quod fideles nostri comes, rectores, iudices, consilium et comune ciuitatis nostre Jadrensis transmiserunt ad nostre maiestatis presentiam per nobiles viros Andreã, filium quondam Nicolai de Grisogonis, et Grisogonum natum olim Raynerii de Varicassis, eorum nuncios et ambassiatores uigore literarum ipsorum credentialium capitulatim in scriptis eorum consuetudines, vsancias et statuta, quibus per eandem ciuitatem nostram Jadram seu officiales eius regendi sunt fideles nostri de insula Pagi reformatas et correctas tempore venerabilis patris domini Johannis episcopi Vacienis dum in Dalmatia et Croatia vicariatus nostri fungeretur officio per examen proborum virorum qui ad hec fuerant deputati et laudatas, ut asseritur, consensum utrarumque partium, videlicet predictarum supplicationes humiliter celsitudini nostre regie quatenus easdem consuetudines. Nos igitur eorum petitionibus inclinati potissime aspicientes iustitiam que est conseruatio et tranquillitas populorum predictas consuetudines et statuta tanquam leges quibus predicti fideles nostri de insula Pagi ab ipsis fidelibus nostris Jadrensis sunt regendi approbantes et sub pena mille florenorum premissa omnia obseruanda auctoritatem nostram apponentes et decretum honore tamen nostro regio et iure semper saluo. Datum per manus venerabilis viri domini Valentini lectoris Strigoniensis decretorum doctoris aule nostre vicecancellarii dilecti nobis et fidelis. Quarto die mensis marcii anno domini millesimo trecentesimo septuagesimo quarto. Regni autem nostri anno tricesimo tercio. Quocirca ipsius ser Gregorii de Nassis procuratoris et procuratorio nomine quo supra iustis petitionibus inclinati de nostri prefati capituli benignitate solita consuetudinibus, vsancias et statutis ipsis et omnibus et singulis suprascriptis ac earum approbationale regia suprascripta uis auditis et lectis ac ascultatis eas cum . . . . eorum et eius toto prout iacebant de uerbo ad uerbum inserto tenore transcribi et exemplum fecimus iuxta morem prefati nostri capituli ac mandauimus manu Articutii filii olim Dominici de Riuignano Aquilegensis diocesis publici imperiali auctoritate notarii et iudicis ordinarii et nunc iu-

rati notarii comunis Jadre et ad hunc actum dicti nostri capituli pro scriba assumpti fideliter .... In quorum premissorum omnium testimonium et euidentiã clariorem presens exemplum quia ipsum cum predictis suis originalibus auctenticis nullo addito uel diminuito, quod sensum mutet uel uariat intellectum per nos diligentius ascultatum scriptum in cartis edinis sex insimul collatis et compaginatis cum colla, quia in cartis paucioribus scribi non poterat sigilli nostri capituli soliti ..... iussimus muniti. Datum Jadre in supradicta metropolitana ecclesia sancte Anastasie die vigesimo tercio mensis decembris anno ab incarnatione dominica millesimo trecentesimo nonagesimo quinto, indictione quarta, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri Bonifatii diuina prouidentia pape noni anno sexto.

Ego Articutius filius olim (Dominici) de Riugnano diocesis Aquilegensis publicus imperiali auctoritate notarius et iudex ordinarius et nunc iuratus notarius comunis Jadre ac ..... capitulo pro scriba .... hac parte supradictum exemplum copiam et transumptum ad supradictarum vsanciarum, consuetudinum et statutorum ac approbatione regie ..... auctenticum de mandato supradicti capituli et ad rogatum supradicti ser Gregorii de Nassis procuratoris et procuratorio nomine quo supra transcripsi ..... cum dominis de dicto capitulo ad hoc deputatis una cum dicto originali examinatum diligentius ascultauit et quia utrumque ..... uel uariat intellectum ideo me subscripsi mei signum et nomen consueta apposui ad maiorem fidem et testimonium premissorum.

STATUTARISCHE VERORDNUNGEN FÜR DIE INSEL PAG
AUS DEM JAHRE 1372

In der Schriftensammlung der patrizischen Familie Garagnin-Fanfogna die heute im Museum der Stadt Trogir aufbewahrt ist, wurde vor einigen Jahren eine Urkunde aus dem Jahre 1395, auf einem Pergament ausserordentlich grossen Formats geschrieben, aufgefunden. Die Urkunde ist eigentlich ein Transumpt statutarischer Verordnungen für die Insel Pag, welche die Stadt Zadar der Insel im Jahre 1372 aufgezwungen hat. Aus wirtschaftlichen Gründen trachtete die Stadt Zadar seit dem 12. Jh. nach der Herrschaft der Insel, es kam öfters zu blutigen Auseinandersetzungen und gerade im Jahre 1372 entschied ein Abgesander des Königs Ludwig zu Gunsten der Stadt. Zadar ernannte eine neue Verwaltung der Insel und erliess diese Verordnungen, die man nicht »Statut« benennen kann, da sie nicht von der Kommune, sondern von der Besatzungsmacht oktroyiert wurde. Die Statuten unserer mittelalterlichen Städte spiegeln immer eine Autonomie oder einen Kompromiss zwischen der herrschenden und der exploitierten Klasse ab, sehr oft mit Relikten des alten Gewohnheitsrechts. Solche Relikte findet man auch in dem hier veröffentlichten Dokument, nur werden auch sie, obwohl sie meistens nur die Landwirtschaft betreffen, zu Gunsten der Stadt Zadar missbraucht. Alle Verordnungen, die man mehrmals als »consuetudines, usancie et statuta« bezeichnet sind eigentlich Strafbestimmungen, so dass man sie schwer nach den klassischen Regeln des römischen Rechts ordnen könnte. Eine Ausnahme bilden die Normen aus dem Erbrecht, die sehr jenen der Statuten dalmatinischer Städte ähneln.